

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/chasopyskiivp/2024-5-1>

Бабіков Олександр Петрович,
кандидат юридичних наук,
професор кафедри кримінального права та процесу
Київського авіаційного університету,
керуючий партнер АО «DEFENSORES»
ORCID ID: 0000-0003-4003-5198

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ З ІНШОЮ МЕТОЮ, – МЕЖІ ДОПУСТИМОГО

У статті розглянуто деякі аспекти запровадженого у кримінальному процесуальному законодавстві механізму використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій (НС(Р)Д) в іншому кримінальному провадженні або з іншою метою.

Автором наголошено, що негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному процесуальному законодавстві розглядаються як виняткові, що можуть проводитися лише у випадках, коли у інший спосіб одержати інформацію неможливо, з дотриманням певних умов, гарантій передбачених чинним законодавством.

На підставі судової практики ЄСПЛ та національних судів досліджено загальні засади, причини та умови забезпечення передбачених гарантій, спрямованих на досягнення балансу інтересів держави та прав і свобод людини.

Автором зокрема вказано, що право сторони обвинувачення використати результати НС(Р)Д, що містять інформацію про кримінальне правопорушення, яке не розслідується у провадженні, в якому такі НС(Р)Д проводилися, передбачене у ст. 257 КПК України і обмежене запровадженням судовим контролем. Загальне правило, визначене зазначеною статтею передбачає, що будь-яка інформація, що не стосується кримінального правопорушення, що є предметом досудового розслідування у кримінальному провадженні, в якому проводилися НС(Р)Д, в результаті яких її було одержано, передбачає необхідність попереднього звернення прокурора до слідчого судді з клопотанням. Слідчий суддя зобов'язаний крім іншого, дослідити законність одержання такої інформації, достатність підстав, що вказують на ознаки іншого кримінального правопорушення.

Встановлено, що вказана прогалина у законодавстві є передумовою для зловживань слідчими та прокурорами під час отримання дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також їх безпосереднього проведення та застосовування результатів як доказів у кримінальних провадженнях.

Крім того, автор запропонував запровадження механізму контролю за зберіганням, використанням та знищенням інформації, одержаної під час проведення негласних заходів, якщо вона не підлягає використанню в інтересах кримінального судочинства, розробленням та запровадженням чітких критеріїв можливості використання інформації, одержаної внаслідок проведення негласних заходів.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, КПК України, протокол НС(Р)Д, кримінальна відповідальність, злочин.

Babikov Oleksandr. Use of the results of covert investigative (detective) actions for other purposes - the limits of what is permissible

The article examines some aspects of the mechanism introduced in the criminal procedure legislation for using the results of covert investigative (detective) actions in another criminal proceedings or for another purpose.

The author emphasises that covert investigative (detective) actions in criminal procedure legislation are considered to be exceptional and may be carried out only in cases where it is impossible to obtain information in any other way, subject to certain conditions and guarantees provided for by current legislation.

Based on the case law of the ECHR and national courts, the author examines the general principles, reasons and conditions for ensuring the guarantees provided for, aimed at achieving a balance between the interests of the State and human rights and freedoms.

In particular, the author points out that the right of the prosecution to use the results of covert investigative (detective) actions containing information about a criminal offence which is not being investigated in the proceedings in which such covert investigative (detective) actions were conducted is provided for in Article 257 of the CPC of Ukraine and is limited by the introduced judicial control. The general rule set out in this article provides that any information not related to a criminal offence that is the subject of a pre-trial investigation in criminal proceedings in which covert investigative (detective) actions were conducted, as a result of which it was obtained, requires a prior request from the prosecutor to the investigating judge. The investigating judge is obliged, among other things, to investigate the legality of obtaining such information, the sufficiency of the grounds indicating signs of another criminal offence.

It is established that this gap in the legislation is a prerequisite for abuse by investigators and prosecutors when obtaining permits for covert investigative (detective) actions, as well as for their direct conduct and use of the results as evidence in criminal proceedings.

In addition, the author proposes to introduce a mechanism for controlling the storage, use and destruction of information obtained during covert actions, if it is not to be used in the interests of criminal proceedings, and to develop and implement clear criteria for the possibility of using information obtained as a result of covert actions.

Key words: *covert investigative (detective) actions, CPC of Ukraine, protocol of covert investigative (detective) actions, criminal liability, crime.*

Вступ. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному процесуальному законодавстві розглядаються як виняткові, що можуть проводитися лише у випадках, коли у інший спосіб одержати інформацію неможливо, з дотриманням певних умов, гарантій та в порядку, передбаченому Главою 21 КПК України і низкою підзаконних нормативних актів. Засади використання результатів НС(Р)Д в інших цілях або передання одержаної під час їх проведення інформації в інше провадження або з іншою метою також розглядаються як надзвичайно важливі умови з точки зору забезпечення балансу інтересів держави та приватності особи і запровадження судового контролю у цій сфері спрямоване на обмеження можливостей сторони обвинувачення щодо використання інформації, одержаної під час проведення негласних заходів в інших сферах. Поряд з цим, низка питань, що пов'язані з умовами та порядком використання такої інформації залишаються спірними. Особливо коли це стосується виділення та об'єднання кримінальних проваджень, зміни кваліфікації кримінального правопорушення, закриття кримінального провадження за фактом, в якому одержувалися дозволи слідчого судді або використання легалізованих матеріалів в адміністративному або дисциплінарному провадженнях.

Мета та завдання є дослідження з метою надання науково обґрунтованих рекомендацій, загальних засад, критеріїв оцінки, запроваджених у практиці ЄСПЛ та практики ВС щодо можливості використання результатів НС(Р)Д з іншою метою: 1) в інтересах кримінального судочинства, але іншому провадженні; 2) в інших інтересах, не пов'язаних з кримінальним судочинством.

Методи дослідження. Зважаючи на комплексність поставленого питання, використано такі методологічні підходи, як діалектичний, порівняльний, системний, функціональний методи, метод узагальнення, аналізу, та інші загальнонаукові й спеціально-правові методи дослідження.

Результати дослідження. Практикою Європейського суду з прав людини, зокрема у справі «Раманаускас проти Литви» ЄСПЛ сформовано загальний підхід, що докази, одержані за допомогою застосування спеціальних методів розслідування, можуть вважатися допустимими лише за умови наявності адекватних і достатніх гаран-

тій проти зловживань, зокрема чіткого та передбачуваного порядку санкціонування, здійснення відповідних оперативно-слідчих заходів та контролю за ними.

Право сторони обвинувачення використати результати НС(Р)Д, що містять інформацію про кримінальне правопорушення, яке не розслідується у провадженні, в якому такі НС(Р)Д проводилися, передбачене у ст. 257 КПК України [1] і обмежене запровадженням судовим контролем.

Загальне правило, визначене зазначеною статтею передбачає, що будь-яка інформація, що не стосується кримінального правопорушення, що є предметом досудового розслідування у кримінальному провадженні, в якому проводилися НС(Р)Д, в результаті яких її було одержано, передбачає необхідність попереднього звернення прокурора до слідчого судді з клопотанням. Слідчий суддя зобов'язаний крім іншого, дослідити законність одержання такої інформації, достатність підстав, що вказують на ознаки іншого кримінального правопорушення.

В Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (п.п. 4.3.1, 4.3.2) [2] (далі Інструкція) з досліджуваного питання деталізовано лише аспекти, пов'язані зі складанням протоколу, що містить такі відомості, направлення його прокурору, підготовки та узгодження клопотання, адресованого слідчому судді.

При цьому, ні КПК ні Інструкцією не передбачено гарантій, запобіжних механізмів, що унеможливають використання результатів НС(Р)Д, з яких знято гриф секретності, з іншою метою, не пов'язаною з кримінальним судочинством, зокрема в адміністративних, господарських, цивільних чи дисциплінарних справах або кримінальних провадженнях про менш тяжкі злочини, проступки.

Запровадженому кримінальним процесуальним законодавством механізму використання результатів НС(Р)Д присвячено низку наукових праць Л.І. Аркушою, Р.І. БалUTOю, О.М. Дроздовим, Є.Д., Крет Г.Р., Лукянчиковим, Д.Б. Сергєєвою, С.Б. Фомінім, Р.М. Шехавцовим, та іншими вітчизняними науковцями. Проте, аналіз праць науковців та судової практики вказує на те, що у сфері гарантій прав і свобод людини, що

обмежуються під час проведення негласних заходів значна кількість питань залишаються недостатньо висвітленими.

В дослідженні засад використання результатів НС(Р)Д у кримінальному провадженні [3] та узагальненні судді Великої Палати Верховного Суду [4] Г. Крет звернуто увагу на ключові рішення ККС ВС, що за своїм змістом охоплюють найважливіші аспекти тлумачення положень ст. 257 КПК України: 1) за відсутності в матеріалах кримінального провадження ухвали слідчого судді про використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні, усі докази, здобуті внаслідок проведених НС(Р)Д відносно інших осіб є недопустимими [5]; 2) якщо постановою про виділення матеріалів досудового розслідування з матеріалів кримінального провадження виділено матеріали досудового розслідування, у тому числі докази, отримані в результаті НС(Р)Д, в окреме кримінальне провадження, а в результаті їх проведення виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке розслідується в даному кримінальному провадженні, на підставі ст. 257 КПК використання цих матеріалів у виділеному кримінальному провадженні не потребує отримання ухвали слідчого судді [6]; 3) за змістом ст. 257 КПК законодавець зобов'язує отримати дозвіл слідчого судді на використання інформації, здобутої в результаті проведення НС(Р)Д, в іншому кримінальному провадженні, а не після перекваліфікації складу кримінального правопорушення в одному і тому ж кримінальному провадженні [7]; 4) у разі об'єднання кримінальних проваджень, одержувати дозвіл на використання НС(Р)Д в об'єднаному провадженні не потрібно [8]; 5) подальша зміна кваліфікації кримінального правопорушення з тяжкого чи особливо тяжкого злочину на нетяжке кримінальне правопорушення, за умови дотримання порядку внесення відомостей до ЄРДР, - не виключає можливість використання результатів НС(Р)Д у «перекваліфікованому» провадженні [9].

З наведеної судової практики застосування положень ст. 257 КПК України можливо зробити висновки, що використання в іншому провадженні інформації, одержаної під час проведення НС(Р)Д можливе незалежно від тяжкості злочину, за умови одержання відповідного дозволу слідчого судді. При цьому, в КПК та іншому законодавстві України відсутні конкретні норми, що забороняють використання результатів НС(Р)Д і з іншою метою, не пов'язаною з кримінальним судочинством.

Такий підхід, коли особливий порядок, підстави та обмеження застосовуються лише до стадії одержання дозволів на втручання у приватне життя, і не розповсюджується на використання результатів є доволі спірним, оскільки не лише надає можливість використання негласно одержаної інформації, у тому числі доволі чуливої, в будь-якій сфері, а й стає передумовою для зловживань слідчими та прокурорами, оскільки при застосуванні такого підходу достатньо лише дотриматися формальності щодо внесення відомостей до ЄРДР з «правильною кваліфікацією» про тяжкий чи особливо тяжкий злочин, не залежно від того, яке діяння фактично розслідується.

Але наскільки запропонований ВС підхід відповідає гарантіям, передбаченим Європейською Конвенцією, Хартією фундаментальних прав ЄС та Директивою 2002/58/ЄС у сфері обробки персональних даних та захисту таємниці у сфері електронних комунікацій, що забороняють втручання в приватне життя людини коли таке втручання не розглядається як необхідне, належне та пропорційне у демократичному суспільстві і не спрямоване на забезпечення національної безпеки і оборони, громадського порядку?

Як слушно зауважує В. Петраківський: «Правникам наче не бракує консенсусу щодо того, що НС(Р)Д зарезервовані винятково для кримінального провадження. Але цей консенсус доволі химерний. Річ у тім, що якимось дивом негласні методи розслідування та результати їх використання нібито перебувають у різних правових режимах. Тобто перші зарезервовані лише для кримінального провадження, а другі – як прокурор вирішить [10]».

Постановою Великої Палати ВС в адміністративній справі №9901/699/18, провадження № 11-28зai19 визнано законним використання кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів під час дисциплінарного провадження матеріали НС(Р)Д як докази у дисциплінарному провадженні.

Проте, суддя ВП ВС Яновська О.Г. висловила окрему думку в зазначеному контексті, звертаючи увагу на те, що визнання використання під час дисциплінарного провадження матеріалів НС(Р)Д є неправильним оскільки такі матеріали не досліджувалися на предмет їх належності, допустимості, достатності і достовірності, а в сукупності з іншими доказами у кримінальному провадженні - з точки зору достатності та взаємозв'язку для встановлення його винуватості. Окрім того, КПК України визначено, що

відомості про факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 246 КПК). Виготовлення копій протоколів проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається (ст. 254 КПК), а використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні можливе лише на підставі ухвали слідчого судді (ст. 257 КПК). Наведені положення кримінального процесуального закону взагалі ставлять під сумнів законність витребування та отримання Комісією копій матеріалів кримінального провадження щодо особи, відносно якої здійснювалося провадження [11].

У зазначеному контексті також є цікавим розгляд справи ЄСПЛ [12] щодо можливості використовувати результати негласних заходів у інших сферах, крім кримінального судочинства. Звертає увагу, що досліджуючи зазначене питання в контексті можливості іншого використання результатів негласних заходів, одержаних під час розслідування серйозних злочинів, Суд допустив можливим таке використання у залежності від вагомості значення таких результатів та запропонував розглянути їх певну ієрархію. Інше використання розглядається як допустиме для випадків, коли злочин є більш серйозним. Наприклад злочини проти основ національної безпеки розглядаються як більш серйозні ніж злочини проти громадської безпеки, і незважаючи на те, що деякими країнами службові проступки, що пов'язані з корупцією розглядаються як «серйозні загрози публічному порядку», можливість використання негласної інформації охоплює лише кримінальні провадження.

Іншим доводом на противагу позиції щодо можливості використання результатів НС(Р)Д як доказів або документів під час розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, проступків, дисциплінарній практиці, є вимоги ст. 31 Конституції України [13], якою гарантовано таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Положеннями цієї статті визначено, що винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Формулювання мети, що допускає обмеження гарантій приватного життя у зазначеній статті Конституції передбачає, що таке втручання можливе лише для досягнення мети саме кримінального судочинства. Крім того,

ст. 32 Конституції України, що встановлює додаткові гарантії недоторканості особистого і сімейного життя. Цією статтею встановлено обмеження щодо можливості зберігання, використання та поширення інформації. Такі дії можуть здійснюватися лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» [14] національна безпека України визначена як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз».

З зазначених засад можливо дійти висновку, що одержання під час проведення НС(Р)Д інформації, про приватне життя і не стосується предмету досудового розслідування, може використовуватися державою лише у сфері кримінального судочинства, та якщо таке використання є необхідним для захисту державного суверенітету, територіальної цінності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз, економічного добробуту та прав людини.

Поряд з цим, залишається дискусійним і питання можливості використання результатів НС(Р)Д у кримінальному провадженні після зміни кваліфікації на інший, менш тяжкий злочин чи проступок. У зазначеному контексті привертає увагу справа [15] в якій судом встановлено, що під час внесення відомостей до ЄРДР сторона обвинувачення свідомо завищила кваліфікацію, безпідставно зазначивши, що особа займала відповідальне становище, на підставі чого кваліфікували діяння за ч. 3 ст. 368 КК України, тобто «за неіснуючою кваліфікуючою ознакою», а діяння, ознаки якого містилися в процесуальних документах, що стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР вказували на ознаки злочину середнього ступеню тяжкості, розслідування якого не надає права стороні обвинувачення застосовувати НС(Р)Д. Судом констатовано, що стороною обвинувачення навмисно завищено тяжкість кримінального правопорушення для подальшого отримання дозволу на проведення НСРД, що зокрема, підтверджується і винесеною у подальшому постановою про перекваліфікацію вчиненого діяння від 31.07.2018 та повідомленням особі про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 368-3, ч. 1 ст. 366 КК України. Суд також звернув увагу, що «отримання доказів завжди обумовлено вчинен-

ням стороною кримінального провадження цілеспрямованих дій з метою їх збирання. Аналіз положень частини другої статті 87 КПК України дає підстави зробити висновок, що саме вчинення з цією метою стороною обвинувачення діянь, які істотно порушують права і основоположні свободи людини, має наслідком визнання отриманих у такий неправомірний спосіб доказів недопустимими.

За таких обставин, докази сторони обвинувачення мають визнаватись недопустимими доказами, що узгоджується із правовою позицією Верховного Суду, викладеною у постанові від 13 січня 2021 року справа № 663/2885/17. Отже, в силу положень ч. 1 ст. 86 КПК України, зазначені докази є недопустимими».

Висновки. Питання використання результатів НС(Р)Д з іншою метою (в іншому провадженні,

іншому судочинстві) в законодавстві України залишається недостатньо врегульованим і не передбачає достатніх гарантій, що унеможливають використання такої інформації, що стосується приватного життя людини з іншою метою ніж та, що зазначалася у клопотаннях перед слідчим суддею, та задля досягнення якої слідчим суддею надано такий дозвіл. Вдосконалення кримінального процесуального законодавства може здійснюватися шляхом запровадження механізму контролю за зберіганням, використанням та знищенням інформації, одержаної під час проведення негласних заходів, якщо вона не підлягає використанню в інтересах кримінального судочинства, розробленням та запровадженням чітких критеріїв можливості використання інформації, одержаної внаслідок проведення негласних заходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 19 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказ Ген. прокуратури України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
3. Kret G. R. Use of the results of covert investigative (search) actions in criminal proceedings. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. 2021. No. 4. P. 88–93. URL: [https://doi.org/10.32838/tnu-2707-0581/2021.4/14\(date of access: 23.04.2024\)](https://doi.org/10.32838/tnu-2707-0581/2021.4/14(date of access: 23.04.2024)).
4. Г. Крет. Особливості доказування у кримінальному провадженні. Негласні слідчі (розшукові) дії. *Верховний Суд*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_neglasni_slid_dii.pdf (дата звернення: 23.04.2024).
5. Постанова ККС ВС від 21.02.2019 у справі № 698/1151/15-к. Провадження № 51-5763км18.
6. Постанова ККС ВС від 10.12.2020 у справі № 751/602/18. Провадження № 51-2078км20.
7. Постанова ККС ВС від 11.03.2020 у справі № 583/3508/18. Провадження № 51-6015км19.
8. Постанова ККС ВС від 21.04.2021 у справі № 712/48/15-к. Провадження № 51-1872 км 18.
9. Постанова Верховного Суду від 01.04.2020 р. у справі № 607/15414/17. Провадження № 51-6202км19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88602316> (дата звернення: 23.04.2024).
10. Результати НСПД у некримінальних провадженнях: Суд ЄС проти Литви. URL: https://so.supreme.court.gov.ua/news/436/rezultaty-nsrd-u-nekryminalnykh-provadhenniakh-sud-yes-proty-lytvy?fbclid=IwAR3cQ30Ql3BDEc1K548LISClhIDD56fq_46kCCusWrNg-sbgAqVGA-KiSBY (дата звернення: 23.04.2024).
11. Окрема думка ВП ВС від 18.06.2019 р. у справі № 9901/699/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82858598> (дата звернення: 23.04.2024).
12. CURIA - List of results. *Untitled Document*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-162/22> (дата звернення: 23.04.2024).
13. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
14. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
15. Постанова ВС у справі No 5- 10кc13 від 25.04.2013.

REFERENCES:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] : Kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI : stanom na 19 kvit. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
2. Pro zatverdzhennia Instruktii pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidehykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezultativ u kryminalnomu provadhenni : Nakaz Hen. prokuratury Ukrainy vid 16.11.2012 r. [On approval of the Instruction on organisation of covert investigative (detective) actions and use of their results in criminal proceedings: Order of the General Prosecutor's Office of Ukraine] № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]

3. Kret, G.R. (2021). Use of the results of covert investigative (search) actions in criminal proceedings. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. No. 4. P. 88–93. Retrieved from: <https://doi.org/10.32838/tnu-2707-0581/2021.4/14> (date of access: 23.04.2024).
4. H. Kret. Osoblyvosti dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni. Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii. [Peculiarities of proof in criminal proceedings. Covert investigative (detective) actions.] Verkhovnyi Sud. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_neglasni_slid_dii.pdf (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
5. Postanova KKS VS [Decision of the CCS of the Supreme Court] vid 21.02.2019 u spravi № 698/1151/15-k. Provadzhennia № 51-5763km18 [in Ukrainian]
6. Postanova KKS VS [Decision of the CCS of the Supreme Court] vid 10.12.2020 u spravi № 751/602/18. Provadzhennia No 51-2078km20 [in Ukrainian]
7. Postanova KKS VS [Decision of the CCS of the Supreme Court] vid 11.03.2020 u spravi № 583/3508/18. Provadzhennia № 51-6015km19 [in Ukrainian]
8. Postanova KKS VS [Decision of the CCS of the Supreme Court] vid 21.04.2021 u spravi № 712/48/15-k. Provadzhennia № 51-1872 km 18 [in Ukrainian]
9. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] vid 01.04.2020 r. u spravi № 607/15414/17. Provadzhennia № 51-6202km19. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88602316> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
10. Rezultaty NSRD u nekriminalnykh provadzhenniakh: Sud YeS proty Lytvy. [The results of NSDI in non-criminal proceedings: EU Court of Justice v Lithuania] Retrieved from: https://so.supreme.court.gov.ua/news/436/rezultaty-nsrd-u-nekriminalnykh-provadzhenniakh-sud-yes-proty-lytvy?fbclid=IwAR3cQ30Q13BDEc1K548LlSClnIDD56fq_46kCCusWrNg-sbgAqVGA-KiSBY (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
11. Okrema dumka VP VS [Dissenting opinion of the GC SC] vid 18.06.2019 r. u spravi № 9901/699/18. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82858598> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
12. CURIA - List of results. Untitled Document. Retrieved from: <https://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-162/22> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
13. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR : stanom na 1 sich. 2020 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
14. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On National Security of Ukraine: Law of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII : stanom na 31 berez. 2023 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (data zvernennia: 23.04.2024) [in Ukrainian]
15. Postanova VS [Resolution of the Supreme Court] u spravi № 5-10ks13 vid 25.04.2013 [in Ukrainian]